

مهمترین اقدامات

کنوانسیون مبارزه با فساد به عنوان اولین معاهده جامع بین المللی که به طور خاص به مسئله مبارزه با فساد پرداخته است به موجب قطعنامه 4/58، مورخ 31 اکتبر سال 2003 میلادی (9/8/1382)، به تصویب مجمع عمومی سازمان ملل متحد و در همان سال به امضاء جمهوری اسلامی ایران رسید. پس از تصویب قانون کنوانسیون مبارزه با فساد در مجلس شورای اسلامی ایران در سال 1385 و تأیید مجمع تشخیص مصلحت نظام در سال 1387 نهایتاً در تاریخ 20/1/1388 جمهوری اسلامی ایران رسماً به عضویت کنوانسیون مذکور درآمد. با توجه به ماهیت فرابخشی کنوانسیون و به منظور تضمین حسن اجرای تعهدات جمهوری اسلامی ایران ذیل کنوانسیون و تضمین بهره‌گیری از ظرفیت‌های آن در مقابله با فساد در کشور، هیات محترم وزیران در تاریخ 24/12/88، وزارت دادگستری را به عنوان مرجع ملی کنوانسیون مذکور تعیین نمود.

از آن تاریخ تاکنون، وزارت دادگستری اقدامات گسترده‌ای جهت اجرای تعهدات جمهوری اسلامی ایران ذیل کنوانسیون و ظرفیت‌سازی در دستگاه‌های داخلی برای بهره‌گیری از مفاد کنوانسیون و نهادهای مربوط به آن به عمل آورده است. ضمناً وزارت دادگستری به عنوان مرجع ملی کنوانسیون مبارزه با فساد تلاش کرده است تا با بررسی و اظهار نظر راجع به اسناد بین المللی و حضور فعال در نشست‌های بین‌المللی، حضور کشورمان در هنجارسازی بین‌المللی در حوزه مبارزه با فساد را نیز تقویت نماید.

فعالیت‌های مرجع ملی در دفتری مستقل زیر نظر وزیر دادگستری تحت عنوان مرجع ملی کنوانسیون مبارزه با فساد وزارت دادگستری متمرکز و پیگیری می‌گردد. مهمترین اقدامات صورت گرفته از بدو تاسیس، در راستای تضمین حسن اجرای تعهدات کشورمان در چارچوب کنوانسیون از ابعاد مختلف قابل بررسی است که در ادامه به صورت خلاصه ذکر می‌گردد:

اولاً: اقدامات مرجع ملی کنوانسیون مبارزه با فساد در داخل کشور:

با عنایت به اینکه در امر مبارزه با فساد در داخل کشور دستگاه‌های مختلفی دخیل هستند به همین منظور جهت هماهنگی میان دستگاه‌های اجرایی و قضایی در زمینه اجرای تعهدات کشورمان ذیل کنوانسیون شورایی به نام کارگروه تخصصی مرجع ملی کنوانسیون مبارزه با فساد در وزارت دادگستری تشکیل شد که در آن نمایندگان تعداد قابل توجهی از سازمانهای ذیربط (از جمله سازمان بازرسی کل کشور، دیوان محاسبات، نیروی انتظامی، ستاد مبارزه با مفاسد اقتصادی و ...) حضور دارند. قبل از تصویب آئین نامه مرجع ملی کنوانسیون مبارزه با فساد که در اسفند 1392 به تصویب هیأت محترم وزیران رسید تعداد 42 جلسه رسمی کارگروه و دهها جلسه محدود از اعضای مرتبط با هر موضوع برگزار شده است و پس از تصویب آئین نامه مذکور تعداد 8 جلسه، با عنوان شورای مرجع ملی کنوانسیون مبارزه با فساد با موضوعات مختلف، نظیر چگونگی اجرای برخی مفاد کنوانسیون، بررسی توصیه‌ها و چالشهای فصول سوم و چهارم کنوانسیون مورد بحث و تبادل نظر قرار گرفته است و همچنین دبیرخانه مرجع ملی اقدام به جمع‌آوری گزارش دستگاه‌های اجرایی مندرج در آئین نامه در امر پیگیری نموده است و تحت پیگیری می‌باشد.

ثانیاً: اقدامات مرجع ملی کنوانسیون مبارزه با فساد در خارج کشور:

الف: مدیریت فرایند بررسی

یکی از نوآوریهای کنوانسیون مبارزه با فساد، پیش بینی مکانیسم نظارت بر اجرای تعهدات ناشی از کنوانسیون موسوم به مکانیسم بررسی می‌باشد. شرایط و اصول اجرایی این مکانیسم بر اساس بند 7 ماده 63 کنوانسیون ضد فساد در سومین اجلاس کنفرانس دول عضو در سال 2009 با مشارکت فعال جمهوری اسلامی ایران مورد تصویب قرار گرفت.

طبق سازوکار یاد شده اجرای مفاد کنوانسیون از سوی هریک از دولتهای عضو توسط کارشناسان در دولت دیگر بررسی می‌شود. در اجلاس 2009 تصمیم گرفته شد تا بررسی کشورها در دو دوره پنج ساله انجام شود. در دوره اول (2010-2014) اجرای فصول سوم (جرم انگاری) و چهارم (همکاری های بین المللی) و در دوره دوم (2015-2019) اجرای فصول دوم (پیگیری) و پنجم (استرداد اموال ناشی از فساد) بررسی خواهند شد.

در هر دوره، هریک از دولتها یک مرتبه بررسی خواهند شد و حداکثر سه بار بررسی خواهند نمود. به همین خاطر و بر اساس قرعه‌کشی صورت گرفته جمهوری اسلامی ایران در سال های 91-1390 بنگلادش را به همراه پاراگوئه بررسی و از سوی کارشناسان اندونزی و بلاروس مورد بررسی قرار گرفت و در اجلاس خرداد 1392 کمیته بین‌الدولی بررسی مقرر شد تا کشورمان به همراه سیشل اجرای فصول سوم و چهارم توسط لبنان را بررسی کند.

1 - بررسی بنگلادش

در قرعه‌کشی صورت گرفته در ژوئن سال 2010 (خرداد 1389) جمهوری اسلامی ایران به همراه کشور پاراگوئه به عنوان دو کشور بررسی کننده کشور بنگلادش انتخاب گردیدند.

اولین کنفرانس ویدئویی بین کارشناسان دولتی معرفی شده از سوی دو کشور بررسی کننده با مرجع ملی کشور بنگلادش در آذر ماه سال 1389 برگزار گردید. در بهمن ماه همان سال بنگلادش فهرست جامع خود ارزیابی را به تیم کارشناسان دولتی دو کشور بررسی کننده تسلیم نمود.

بر اساس درخواست پاراگوئه بررسی پاسخ‌های ارائه شده در فهرست جامع خود اظهاری بنگلادش در ارتباط با فصل دوم کنوانسیون ضد فساد، یعنی جرم انگاری را تیم کارشناسان جمهوری اسلامی ایران متقبل شد و پاسخ‌های مرتبط با فصل چهارم یعنی همکاری های بین المللی را کشور پاراگوئه پذیرفت. البته قرار شد نقطه نظرات تیم کارشناسان ایرانی در این زمینه به طرف پاراگوئه اعلام و توسط دفتر مقابله با جرم و مواد مخدر سازمان ملل متحد در گزارش کشوری منعکس گردد. سیستم حقوقی بنگلادش کامن لاو و متأثر از قوانین بجامانده از دوران استعمار انگلیس علیه هند می‌باشد مانند قانون جزاء مصوب 1860 و آیین دادرسی کیفری و با اینکه اصلاحات زیادی بر آنها وارد شده است مع الوصف از حیث انطباق با تعهدات کنوانسیون ضد فساد خلاءهای متعددی داشتند.

برای پوشش این خلاء های قانونی، تیم کارشناسان جمهوری اسلامی ایران توصیه‌های لازم را بعمل آوردند که با استقبال مقامات آن کشور مواجه شد بطوری که پس از انجام بازدید کشوری که آوریل سال 2011 (برابر با فروردین 1390) صورت پذیرفت لوایح متعددی تهیه و به پارلمان آن کشور تسلیم گردید.

گزارش نهائی بررسی در سه جلد در مرداد 1390 به جناب آقای بختیاری وزیر محترم وقت وزارت دادگستری تسلیم گردید. اضافه شود که هر چند بررسی بنگلادش اولین تجربه کشورمان در این زمینه بود لیکن گزارش تهیه شده از نظر محتوا و دقت در استخراج چالش ها و چگونگی تنظیم مورد تحسین دفتر مواد مخدر و جرم سازمان ملل متحد قرار گرفت. خلاصه گزارش کشور نیز در آبان سال 1391 به عنوان سند سازمان ملل منتشر گردید. در جریان بازدید کشوری، دیدارهایی با وزیر دادگستری و قانون (مرجع ملی کنوانسیون ضد فساد در کشور بنگلادش) دادستان کل کشور، کارشناسان شورای عالی نظارت و ارتقاء سلامت اداری، مدیریت و معاونت نظارت پارلمانی، وزیر اقتصاد، رئیس بانک مرکزی، وزیر وزارت زیربنائی، قائم مقام وزارت کشور و وزیر خارجه و همچنین با دو سازمان مردم نهاد فعال در زمینه مبارزه با فساد صورت گرفت.

2- بررسی جمهوری اسلامی ایران

در جلسه خرداد 1390 کمیته بین الدولی بررسی به فید قرعه دو کشور اندونزی و بلاروس را به عنوان کارشناسان بررسی کننده جمهوری اسلامی ایران انتخاب نمود و با این اقدام فرایند بررسی کشورمان از دیدگاه دبیرخانه کنوانسیون آغاز گردید. البته نظر به آگاهی مرجع ملی از انجام بررسی ایران در سال مذکور، مقدمات و اقدامات اولیه از سال 1389 آغاز شده بود. به همین منظور ضمن دعوت از اعضای هیات علمی دانشگاهها و گروه کارشناسی جهت بررسی خلاء های قانونی در کشور، تهیه پیش نویس لویح برای رفع خلاء ها و تهیه پیش نویس پرسشنامه خود ارزیابی، گروه ناظرین نیز، متشکل از کارشناسان مرجع ملی تعیین گردیدند. در همین رابطه قریب یک هزار صفحه تحقیق علمی، مطالعه تطبیقی و تحلیل حقوقی صورت گرفت که پیشنهاد شده است تا محصول این مطالعات در قالب چهار عنوان کتاب چاپ شود.

در راستای تنظیم متون پرسشنامه خود ارزیابی و همچنین تهیه پیش نویس لویح جهت تقدیم به هیات دولت جمهوری اسلامی ایران قریب 200 جلسه در "دبیرخانه مرجع ملی کنوانسیون مبارزه با فساد" با حضور اساتید دانشگاه، کارشناسان ناظر، کارشناسان دبیرخانه مرجع ملی کنوانسیون مبارزه با فساد و مدعوین دستگاههای ذیربط برگزار گردید. محصول نهایی این اقدامات، تکمیل پرسشنامه خود ارزیابی (در بیش از 400 صفحه)، تهیه دو پیش نویس لایحه (مجموعاً حدود 100 ماده قانونی) و گزارش 1000 صفحه ای مطالعات تطبیقی- تحلیلی بود. فعالیت های فوق سبب شد تا مسئولین دبیرخانه کنوانسیون به دفعات کیفیت بالای پرسشنامه را تحسین نمایند.

گفتنی است که در فرایند بررسی کشورمان، قوانین، آئین نامه ها، بخش نامه ها و دستورالعمل و همچنین رویه قضایی محاکم کشورمان از حیث انطباق یا عدم انطباق با مفاد کنوانسیون بررسی گردید. آمار و اطلاعات لازم (اعم از کلی یا به تفکیک) از دستگاههای ذیربط اخذ و برای تکمیل پرسشنامه خود ارزیابی بکارگرفته شد.

نظر به اهمیت آشناسازی کارشناسان خارجی با دست آوردهای جمهوری اسلامی ایران در زمینه مبارزه با فساد و پس از هماهنگی با دستگاههای ذیربط به کارشناسان اندونزی و بلاروس و کارشناسان دبیرخانه کنوانسیون اجازه داده شد تا از 29 اردیبهشت لغایت 3 خرداد از کشورمان بازدید و با مقامات و کارشناسان دستگاههای فعال در حوزه مبارزه با فساد دیدار نمایند.

لازم است خاطر نشان گردد که دیدارهای مذکور به نحوی سازماندهی شده بود که هیئت بررسی با فعالیت های دستگاههای نظارتی، اجرایی و قضایی در حوزه مبارزه با فساد و همچنین دست آوردهای کشورمان در این زمینه آشنا گردیده و بتواند با نهادها و مسئولان اصلی درگیر مبارزه با فساد از هر سه قوه (سازمان بازرسی کل کشور، مجتمع قضائی مبارزه با مفاسد اقتصادی، دیوان محاسبات، کمیسیون اصل 90 از قوه مقننه، عضو و نماینده ستاد هماهنگی مبارزه با فساد و رئیس امور سلامت اداری معاونت توسعه مدیریت و نیروی انسانی ریاست جمهوری از قوه مجریه، اداره کل اینترپل نیروی انتظامی، سازمان حسابرسی، و از حیث نهادهای غیر دولتی با شهرداری تهران و سه موسسه غیر دولتی تدبیر اقتصاد، انجمنهای حسابداری و حسابرسی ایران)، به تبادل نظر پردازند. در این دیدارها ابتدا گزارش کلی عملکرد در قالب اسلاید از سوی نهادهای یاد شده در خصوص مهمترین وظایف محوله به آنها در راستای مبارزه با فساد ارائه و سپس به سؤالات مطروحه از سوی هیئت بررسی پاسخهای مقتضی داده شد. مطابق آیین نامه بررسی، کارشناسان بررسی کننده پس از اتمام بازدید کشوری گزارش اولیه خود موسوم به بلو پرینت (Blueprint) را در خصوص اقدامات انجام شده در جهت انطباق نظام حقوقی ج.ا.ا. با فصول 3 و 4 کنوانسیون بین المللی مقابله با فساد و همچنین چالش ها، موانع و موفقیت های کشور بررسی شونده در امر جرم انگاری مفاسد اقتصادی و همکاری های بین المللی، تهیه و ارسال نمودند که مفاد آن توسط کارشناسان مرجع ملی مورد بررسی و اصلاح قرار گرفت و خلاصه اجرایی (Executive Summary) آن پس از موافقت مرجع ملی ایرانی انتشار یافت.

3- بررسی لبنان :

در خرداد ماه 1392 در قرعه کشی صورت گرفته در اجلاس IRG، جمهوری اسلامی ایران به عنوان مرور کننده لبنان و لیبی انتخاب گردید که با توجه به حجم کاری مرجع ملی فقط با مرور لبنان موافقت شد و سیشنل نیز به عنوان کشور دوم مرور کننده لبنان انتخاب شد.

در جریان برگزاری کنفرانس تلفنی از سوی دفتر مقابله با مواد مخدر و جرم سازمان ملل مقرر گردید بررسی فصل سوم (جرم انگاری مصادیق فساد) توسط ایران و فصل چهارم (همکاری بین المللی) توسط سیشنل صورت گیرد.

پس از اتمام بررسی فصل سوم چک لیست جامع خود ارزیابی لبنان توسط کارشناسان ایرانی، مقرر گردید بازدید کشوری در دسامبر 2014 از کشور لبنان به عمل آید. پس از اتمام بازدید کشوری و تله کنفرانس کارشناسان ایرانی بلو پرینت و خلاصه اجرایی گزارش کشوری لبنان را بررسی نمودند و نهایتاً با انتشار گزارش لبنان در هفتمین اجلاس IRG در وین در تاریخ 30/3/95 موافقت گردید.

4- بررسی ایران در فصول دوم و پنجم :

دور دوم فرایند بررسی جمهوری اسلامی ایران برای فصول دوم و پنجم کنوانسیون رسماً از تاریخ 14/4/95 آغاز گردیده است. کشور ایران در سال اول بر اساس قرعه کشی صورت گرفته در خرداد ماه سال 1395 به لحاظ اجرای فصول دوم و پنجم کنوانسیون مبارزه با فساد توسط کشور فلسطین و ارمنستان مورد بررسی قرار خواهد گرفت. به همین منظور دو کمیته تحت عنوان کمیته استرداد دارایی و کمیته پیشگیری تشکیل و با تعیین دوگروه مجری برای تکمیل چک لیست هر یک از فصول مذکور جلسات هر هفته تشکیل و اقدامات گروه های مجری در کمیته های مذکور ارزیابی می گردد.

ب: ترمیم خلاء های قانونی برای اجرای مفاد کنوانسیون مبارزه با فساد

در خلال مطالعات مربوط به مرور جمهوری اسلامی ایران، تهیه لایحه قانونی در سه مورد پیشنهاد گردید:

(1) همکاری های قضایی بین المللی.

(2) اصلاح برخی مواد قانون مجازات اسلامی.

دور اول بررسی کنوانسیون مبارزه با فساد به اتمام رسیده است و خلاصه اجرایی آن در سازمان ملل برای کشورهای عضو کنوانسیون منتشر گردیده است. در همین راستا کارشناسان خارجی بررسی کننده در خلاصه اجرایی فصول سوم و چهارم کنوانسیون، خلاءهایی را در خصوص جرم انگاری و همکاری های بین المللی برای جمهوری اسلامی ایران شناسایی نمودند. در همین راستا مرجع ملی کمیته ای را با عنوان کمیته بررسی خلاء های قانونی فصل سوم کنوانسیون با ریاست آقای دکتر جمشیدی تشکیل داد و خلاء های موجود را در آن کمیته بررسی و به معاونت حقوقی قوه قضاییه

اعلام نمود و تمامی مواد در فصل 5 (تعزیرات) قانون مجازات لحاظ و خلاء های موجود رفع گردید.

3) حمایت از شهود و مخبرین جرایم مربوط به فساد.

نظر به این که مورد سوم در لایحه جدید حمایت از شهود و مخبرین و همچنین لایحه قانون جدید آئین دادرسی کیفری پوشش داده شده است، مرجع ملی توان کارشناسی خود را بر روی دو مورد اول متمرکز نمود. به همین خاطر پیش نویس دو لایحه جهت تسلیم به هیات محترم دولت و از آن طریق جهت ارسال به مراجع قانونی و تقنینی آماده شد.

پیش نویس لایحه همکاری های قضایی بین المللی از سوی مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی به عنوان جایگزین لایحه انتقال محکومین که سابقاً از سوی دولت پیشنهاد شده بود، نهایتاً به کمیسیون حقوقی - قضایی مجلس ارسال شد این لایحه مجدداً به منظور بررسی و ایجاد تغییرات لازم به وزارت دادگستری ارجاع و پس از اعمال اصلاحات در کمیسیون لوایح هئیت دولت مطرح گردید. پیش نویس لایحه اصلاح برخی مواد مجازات اسلامی هم اکنون در نزد اداره کل قوانین قوه قضاییه در دست بررسی می باشد.

ج: مشارکت در هنجارسازی بین المللی در حوزه مبارزه با فساد

از زمان تاسیس "دبیرخانه مرجع ملی کنوانسیون مبارزه با فساد" تلاش شد تا مشارکت جمهوری اسلامی ایران در فرایند هنجارسازی بین المللی در حوزه حقوق بین الملل مبارزه با فساد گسترش یابد. به همین منظور، با استفاده از منابع موجود سعی شد تا نمایندگان کشورمان در اجلاسهای بین المللی حضور فعال داشته باشند.

هیات وزارت دادگستری مشارکت فعالی در هیات اعزامی کشورمان به چهارمین مجمع دولتهای عضو در مراکش (2011) داشت. این هیات ضمن مشارکت در تهیه سخنرانی عمومی ریاست هیات در روند مذاکرات و پیگیری مطالب حضور موثر و فعال داشت.

پنجمین نشست مجمع دولتهای عضو کنوانسیون مبارزه با فساد از 4 لغایت 8 آذر ماه 1392 (25 لغایت 28 نوامبر 2013) در پاناما سیتی (پایتخت پاناما) برگزار گردید. در خلال نشست، هیات ایرانی طی دو سخنرانی در صحن عمومی کنفرانس، مواضع جمهوری اسلامی ایران و در یک سخنرانی دیگر از سوی گروه آسیایی مواضع گروه مذکور در مورد عملکرد کنوانسیون، فعالیتهای دبیرخانه و جهت گیری های آتی مجمع و گروههای کاری آن را برای نمایندگان دولتهای عضو، سازمانهای بین الدولی و سازمانهای غیر دولتی تشریح کرد. همچنین هئیت ایرانی مشارکتی فعال در کارگروههایی که به موازات نشست اصلی برگزار گردید داشته اند.

ششمین کنفرانس دوسالانه دولتهای عضو کنوانسیون ملل متحد برای مبارزه با فساد 11 لغایت 15 آبان 1394 در سن پترزبورگ روسیه برگزار گردید. کنفرانس اعضای کنوانسیون نهاد عالی نظارتی متشکل از کلیه دولتهای عضو است که هر دو سال یک بار با هدف بررسی اجرای کنوانسیون، بررسی راهکارهای ارتقاء همکاری و ارائه توصیه برای رفع چالشهای دولتهای عضو تشکیل می‌گردد. کنوانسیون مذکور در زمان شروع کنفرانس 111 عضو دارد. دولتهای غیرعضو، سازمانهای بین‌المللی و مردمنهاد نیز به عنوان ناظر در نشست های کنفرانس حضور می یابند.

یکی از مهمترین و چالشی ترین موضوعات در نظر گرفته شده در دستور جلسه اجلاس ششم، دستور هفتم اجلاس بحث حضور سازمان های بین المللی و منطقه ای و سازمان های مردم نهاد (NGO) در فرایند مرور کشورها و کنوانسیون بود.

در ادامه اجلاس موضوع مباحث عمومی در قالب سخنرانی ها در دستور کار قرار گرفت. ابتدا سخنرانی گروه کشورهای مختلف آسیایی، افریقایی، گروه 77 و چین، امریکای لاتین و ... در دستور کار قرار گرفت. سخنرانی گروههای 77 و چین و گروه آسیایی که کشورمان در تدوین متن آنها نقش داشته، ضمیمه است. یکی از بخش های قابل توجه گروه 77 و چین به تاثیر تحریم ها و اقدامات یک جانبه بر توانمندی دولتها در مقابله با فساد اختصاص داشت که با ابتکار کشورمان در متن گنجانده شده بود. گروه آفریقایی در سخنرانی خود به لزوم حفظ چک لیست جامع مورد استفاده در سیکل اول اشاره کرد که با موضع کشورمان هم خوانی داشت. قریب به 15 وزیر یا مقام هم سطح و نزدیک به ده معاون وزیر در این بخش سخنرانی کردند.

حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای پورمحمدی وزیر محترم دادگستری کشورمان، بعنوان دوازدهمین سخنران در بعد از ظهر روز اول اجلاس (دوم نوامبر 2015) سخنرانی نمودند و نزدیک به 12 دقیقه این سخنرانی به طول انجامید. قابل ذکر است که سخنرانی رییس هیات ایرانی یکی از فنی ترین سخنرانی های اجلاس بود.

هفتمین اجلاس گروه بررسی کنوانسیون مبارزه با فساد IRG

این اجلاس که سالانه توسط دفتر مقابله با جرم و مواد مخدر سازمان ملل متحد در بخش فساد برگزار می گردد، وظیفه راهبری اجرا و نظارت بر کنوانسیون مبارزه با فساد و سیاستگذاری ابزار های نظارتی کنوانسیون را بر عهده دارد.

اجلاس مربوطه بعنوان هفتمین اجلاس از سلسله اجلاس های مربوطه بود و در آن موضوعات برنامه کاری چهار سال آتی اجلاس گروه بررسی کنوانسیون مبارزه با فساد، بررسی نقش سازمان های مردم نهاد در حوزه مبارزه با فساد، نهایی سازی چک لیست خودارزیابی دور دوم بررسی فصول دوم و پنجم کنوانسیون مبارزه با فساد، قرعه کشی شروع دور دوم بررسی کنوانسیون مبارزه با فساد، ارائه گزارش پیشرفت دوره اول بررسی کنوانسیون مبارزه با فساد در دو حوزه جرم انگاری و همکاری های بین المللی، بودجه دور دوم بررسی و ارائه گزارش پیشرفت و تدابیر کشورها جهت اجرای کنوانسیون و ... مطرح گردید.

دبیر مرجع ملی به همراه نمایندگان وزارت امور خارجه در این اجلاس شرکت نمودند. کشورمان در بخش های مختلف این اجلاس حضور فعالی داشت. گزارش پیشرفت و تدابیر کشورمان در حوزه سازو کار بررسی و الزامات آن توسط دبیر مرجع ملی کنوانسیون مبارزه با فساد ارائه گردید. علاوه در خصوص نحوه حضور سازمان های مردم نهاد نظرات کشورمان اعلام شد که مورد توجه دبیرخانه قرار گرفته و با اصرار کشورمان و سایر کشورهای همفکر در گزارش نهایی اجلاس هم گنجانده شد.

از مهمترین موضوعات این اجلاس چک لیست خودارزیابی فصول دوم (پیش گیری) و پنجم (استرداد اموال) بود که مورد تصویب دولتهای عضو قرار گرفت. موضوع دیگر در این اجلاس بحث قرعه کشی بررسی دور دوم کنوانسیون مبارزه با فساد بود. بر اساس برنامه ریزی اولیه انجام شده مقرر شده بود حداقل ۲۶ کشور در سال اول در دو فصل پیشگیری و اعاده اموال تحت بررسی قرار گیرند. و به همین منوال در نشست روز ۲۸ خرداد ماه ۱۳۹۵ (17 ژوئن)، ۲۶ کشور بررسی شونده بر اساس قرعه کشی انتخاب شدند که کشور ایران نیز جزو کشورهای بررسی شونده توسط فلسطین و لیختن اشتاین تعیین گردید.

در روز نهایی اجلاس تعدادی از کشورها از جمله لیختن اشتاین درخواست نمودند به صورت داوطلبانه در سال اول تحت بررسی قرار بگیرند لذا بر این اساس تعداد کشورهای بررسی شونده به ۴۷ کشور افزایش و در بعد از ظهر روز آخر اجلاس نهایی شدند. پس از انصراف کشور لیختن اشتاین از بررسی ایران به دلیل تحت بررسی بودن خودش، بر اساس قرعه کشی کشور ارمنستان جایگزین این کشور به عنوان بررسی کننده کشورمان گردید.

از نکات دیگر این اجلاس بحث ارائه گزارش پیشرفت و تدابیر کشورها در خصوص شروع دور دوم مکانیسم بررسی بود.

د: ظرفیت سازی در دستگاههای فعال در عرصه مبارزه با فساد

"دبیرخانه مرجع ملی کنوانسیون مبارزه با فساد" از سال 1389 تلاش نمود تا با استفاده از فرصتهای فراهم شده در چهارچوب کنوانسیون مبارزه با فساد، ظرفیت دستگاههای داخلی را برای مبارزه با فساد افزایش دهد. به همین منظور مرجع ملی اقدام به برگزاری کارگاههای آموزشی نموده و در آن کارشناسان و مدیران میانی دستگاههای مبارزه با فساد و همچنین مقامات قضایی را از ظرفیتهای کنوانسیون مطلع و ضمن انجام مقدمات اجرایی این نشست ها، رؤس مطالب و سخنرانی های هم اندیشی و سخنرانان مدعو را مشخص نمود.

تا کنون هشت نشست شورای مرجع ملی با موضوعات متنوع برگزار گردیده است. اولین نشست با عنوان استرداد اموال ناشی از فساد با همکاری دفتر پلیس بین الملل ناجا و دفتر UNODC برگزار گردید. ضمناً قبل از همانندیشی، مطالعات علمی و تطبیقی در خصوص فرایند حقوقی - قضایی استرداد اموال ناشی از فساد انجام گرفت که محصول آن در قالب یک کتابچه و خلاصه گزارش میان شرکت کنندگان توزیع گردید.

چهارمین نشست با موضوع "ارائه گزارش عملکرد، نظرات، و پیشنهادات دستگاه ها و اعضای کنوانسیون در خصوص فصل دوم و حوزه پیشگیری از فساد" و پنجمین نشست با موضوعات زیر برگزار گردید.

- 1- گزارش ششمین اجلاس کشورهای عضو کنوانسیون مبارزه با فساد در سنت پترزبورگ
- 2- تصمیم گیری در خصوص تشکیل کارگروه تخصصی بررسی فصول 2 و 5 کنوانسیون
- 3- گزارش اقدامات دستگاههای اجرایی راجع به فصول 2 و 5 کنوانسیون مبارزه با فساد
- 4- گزارش سازمان حسابرسی در خصوص استاندارد حسابداری بخش عمومی

همچنین ششمین نشست با موضوع "گزارش معاونت حقوقی قوه قضائیه و واحد اطلاعات مالی و مبارزه با پولشویی وزارت اقتصاد و دارایی از آخرین وضعیت خلاء های فصل سوم کنوانسیون مبارزه با فساد در لایحه تعزیری قانون مجازات اسلامی و قانون مبارزه با پولشویی" و "گزارش واحد اطلاعات مالی و مبارزه با پولشویی از اقدامات آن دستگاه" و هفتمین نشست با موضوع "گزارش نیروی انتظامی و اهم اقدامات صورت گرفته در حوزه مبارزه و پیشگیری از فساد در این ارگان" و هشتمین نشست با موضوع "ارایه گزارش سفر نماینده جمهوری اسلامی به هفتمین اجلاس IRG" و "گزارش وضعیت چک لیست بررسی فصل دوم و پنجم کنوانسیون" برگزار شده است.

- سایر فعالیت های دبیرخانه مرجع ملی کنوانسیون مبارزه با فساد

1- انجام سلسله نشستهای آموزشی - اجرایی با مدیران دفاتر ارزیابی عملکرد دستگاههای اجرایی در این راستا تا کنون سه نشست با حضور مدیران دفاتر عملکرد بیش از 60 دستگاه تشکیل و ضمن بررسی قانون ارتقاء سلامت اداری، آموزش مفاد کنوانسیون مبارزه با فساد و نحوه همکاری این دستگاه در فرایند تکمیل چک لیست خود ارزیابی مطرح گردید.

2- اصلاح و بازنگری در قانون سلامت اداری (جمع اوری اطلاعات مربوط به اجرای قانون و آسیب شناسی قانون فعلی و تدوین پیش نویس اصلاحیه قانون) با عنایت به مصوبه شماره 60174/50608 مورخ 3/5/1393 هیات محترم وزیران، وزارت دادگستری بعنوان مرجع ملی کنوانسیون مبارزه با فساد با همکاری دستگاه های نظارتی و سایر دستگاه های اجرایی ذیربط وظیفه "بازنگری و اصلاح قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد" را برعهده دارد. حسب دستور مقام عالی وزارت این وظیفه بر عهده دبیرخانه مرجع ملی کنوانسیون مبارزه با فساد گذاشته شد.

پیرو آن این دبیرخانه اقدام به مکاتبه و جمع آوری نظرات دستگاههای اجرایی در خصوص قانون موصوف نمود و با تشکیل تیمی تحقیقاتی، مطالعات تطبیقی و آسیب شناسی را بمنظور رفع خلاها و چالش های اجرایی بر روی این قانون انجام داد. سپس جلسات کارشناسی با شرکت کارشناسان مطلع بیش از 70 دستگاه در دو روز کاری تشکیل و مواد قانون مورد بحث و بررسی قرار گرفت. نهایتاً از تجمیع نظرات حاصله و انجام مطالعات همه جانبه پیش نویسی از قانون حاصل گردید. هم اکنون این پیش نویس در دستور کار گروهی از خبرگان حقوقی و سلامت اداری قرار دارد که پیش بینی می گردد به زودی پیشنویس نهایی اصلاحیه قانون آماده و به مقام عالی وزارت تقدیم گردد.

3- انعقاد تفاهم نامه دو و چند جانبه در موضوع مفاد کنوانسیون در راستای پیش برد اهداف مرجع ملی، این دبیرخانه اقدام به انعقاد تفاهم نامه با تعدادی از دستگاهها از جمله وزارت علوم، سازمان محیط زیست، شورای عالی استانها و... نموده است. در جهت اجرای هرچه بهتر این تفاهم نامه ها این دبیرخانه آموزش کنوانسیون و ارائه برنامه فرهنگی را در دستور کار خود دارد.

4- تدوین و اجرای برنامه های آموزشی و فرهنگی (برنامه فرهنگی با عنوان فرهنگ سازی و نهادینه کردن فرهنگ ضد فساد در ایران و با هدف "مبارزه با فساد از طریق آموزش عمومی" و "ارتقای سطح آگاهی شهروندان نسبت به تاثیر منفی فساد" در حال تدوین است و بنا دارد از طریق مشارکت سازمانها و دستگاههای موثر در فرایند جامعه پذیری و فرهنگ سازی، به ارتقای آگاهی های عمومی و افزایش حساسیت شهروندان به ویژه کودکان و نوجوانان به فساد بپردازد).

5- استفاده از ظرفیت های بین المللی کنوانسیون در استرداد دارایی

در این زمینه:

1. بررسی ظرفیت های آکادمی بین المللی ضد فساد در امر آموزش کارشناسان ذی ربط و تهیه پیش نویس تفاهم نامه ی فارسی و انگلیسی آن و ارائه به وزیر محترم.

لازم به ذکر است آکادمی بین المللی ضد فساد مالی (IACA) نقطه عطفی در اقدامات جهانی در مقابله با فساد مالی است. این آکادمی که در لاکسنبورگ اتریش مستقر است، اولین آکادمی بین المللی ضد فساد مالی در جهان محسوب می شود. 76 کشور عضو سازمان ملل متحد و سه سازمان بین دولتی عضو این آکادمی هستند. از این میان تا کنون 67 کشور سند تاسیس سازمان را تصویب یا به آن ملحق شده اند. تا 31 دسامبر 2010 این سند برای امضا باز بود، اما هم اکنون نیز کشورهای عضو سازمان ملل و سازمانهای بین دولتی که هنوز آنرا امضاء ننموده اند امکان الحاق به آن را دارند.

براساس توافق نامه امضا شده از سوی نمایندگان بیش از 30 کشور جهان ، این آکادمی از تابستان سال 2011 به یک سازمان بین المللی تبدیل شد. ان آکادمی بین المللی به دنبال مطرح شدن یک ابتکار عمل مشترک از سوی «سازمان بین المللی پلیس جنایی» ، « دفتر مبارزه با جرائم و مواد مخدر سازمان ملل» ، دولت اتریش ، « دفتر ضد فساد مالی اروپا » و دیگر نهادهای مسئول مقابله با فساد مالی، در راستای آموزش نسل جدیدی از افراد متخصص و افزایش دانش گروههای مختلف و کارشناسان در مقابله با فساد مالی راه اندازی شده است.

2. تهیه پیش نویس فارسی و انگلیسی تفاهم نامه همکاری مرجع ملی (focal point) با مرجع ملی سایر کشورها

3. بررسی و مطالعه وضعیت و فرایند استرداد اموال و داراییهای نامشروع و حاصل از جرم در کشورهای گروه 20 و ارائه گزارش آن در دومین جلسه کمیته

هماهنگی و سیاستگذاری استرداد اموال و دارایی، طی این دو جلسه چالش ها و موانع داخلی و بین المللی استرداد اموال و دارایی مورد بحث و گفتگو قرار گرفت.

لازم به ذکر است کلیه کشورهای گروه مذکور دستورالعمل هایی تهیه و تدوین نموده اند که در آن تمامی مراحل شناسایی- ردیابی- توقیف موقت- توقیف دائم - ضبط و مصادره و نحوه بازگرداندن اموال و دارایی های نامشروع بطور تفصیلی اعلام گردیده است.

4. بسیاری از کشورهای عضو نسبت به وضع قانون خاص در خصوص فصل 5 کنوانسیون مبارزه با فساد اقدام نموده اند از این میان به عنوان نمونه می توان به کشورهای مئلاسترالیا - کانادا- کرواسی- ایتالیا - لیتوانی- جزیره موریس- مکزیک- نیوزلند- نیجریه- سنگاپور- اسلوانی- آفریقای جنوبی- اسپانیا- سوئیس- اوکراین- تانزانیا و ... اشاره نمود.

5. بررسی تطبیقی قوانین و مقررات وضع شده و تهیه مجموعه اطلاعات در خصوص قوانین و مقررات و خلاء ها و مکانیزم های استرداد در خصوص استرداد اموال و دارایی های نامشروع در سطح داخلی و بین المللی

در این مجموعه اهمیت استرداد اموال و دارایی - قوانین مربوط به استرداد اموال در نظام حقوقی جمهوری اسلامی ایران و نیز چالش های موجود در این نظام حقوقی- حقوق و تکالیف شناسایی شده در کنوانسیون در مورد استرداد اموال- مکانیزم ها و ابزارهای بین المللی در زمینه استرداد اموال در سطح بین المللی - چالش ها و موانع موجود در خصوص ردیابی اموال و استرداد آن در سطح بین المللی - ابتکارات بین المللی در خصوص استرداد اموال و دارایی و مطالبی مفید تهیه و تدوین شده است.

6. مصاحبه با بیش از بیست دستگاه داخلی ذی مدخل در فصل 5 کنوانسیون مبارزه با فساد در زمینه چالش ها و روش های استرداد اموال و دارایی های نامشروع و حاصل از جرم جهت طراحی فرآیند (داخلی) استرداد اموال و دارایی های نامشروع

7. تهیه پیش نویس موافقتنامه معاضدت قضایی در خصوص استرداد اموال و دارایی
این پیش نویس در راستای ماده 59 کنوانسیون مبارزه با فساد تهیه شده طبق این ماده دولت های عضو ملزم به انعقاد ترتیبات و موافقتنامه های دوجانبه یا چندجانبه هستند.

6- تعامل با نهادها و موسسات بین المللی مرتبط امر (طراحی و دریافت کمک های فنی آموزشی و توانمندسازی اجرای مفاد کنوانسیون از مرجع بین المللی و انعقاد تفاهم نامه ها دو و چندجانبه در موضوعات مرتبط با کنوانسیون)